MINDRE BIDRAG

GOTTONSKE URSTEDNAVNES LAKONISKE PRÆG

Metodisk Sprogforskning har været dyrket i over 100 År, dæriblandt også *Stednavneforskning*. Alligevel er man ikke nået ret langt, hvor det gælder om at fastslå *Udgangspunktet*. Man kan ikke rigtig »se Skoven for bare Træer«.

Det ligger lige for, strax at starte med de foreliggende *længere Dannelser*. – Avledningsnavne og Samsæt på en 5–6 Stavelser; de giver »noget at få fat i«, giver tydelige Skelnemærker. Det er Navne som det indiske Flodnavn *Brahma-putra*, »Guden Brahmas Søn«, græsk Flodnavn *Aigos-potamos*, »Geds Flod«, Sundnavn *Bos-poros*, »en Kos Vadested«, *Akro-polis* »Klippe-by«, latinsk *Capitolium*, »Hovedborg« etc. Man brød sig mindre om usammensatte Tostavelsesnavne som Bjærgnavnet *Tauros* »Tyr«, *Alpes* (»hvid«(?)), Bynavne som *Roma* »Strøm«, *Argos* »Slette«, *Lund* (»Helligdoms-)lund«, for de havde intet håndgribeligt »Horn«, som man kunde hage sig fast ved, og som kunde hjælpe til at tidfæste og sprogfæste Navnet. Slige Navne synes at kunne dannes til en hvilkensomhelst Tid og følgelig at lade os i det uvisse med Tidsalderen, ofte også om Nationaliteten. Jeg har i vor sallingske Årbog 1915 kaldt disse korte Navne for »Korthornsracen«. De er og bliver sædvanlig Sprogforskernes Stedbørn, bliver liggende uænsede på Pulterkamret.

Dette er naturligt nok. Men det er i Virkeligheden en *Vrangstart*, ialfald hvad vor egen Folkeæt – Indoeuropæerne, Jafetsønnerne – gælder. I Artiklen »Kortetypens Aldersrang i Sproghusholdningen« (»Nordisk Tidsskrift for Filologi«, 1919), har jeg valgt det stikmodsatte Startpunkt, netop at *gå ud* fra de korte, lakoniske Navne.

Lakonik, Fåmælthed, hører ofte med til Urtypen.

Ved min Teori om de ur-jafetiske Stednavnes Lakonik tørnede jeg sammen med den fremragende tyske Sprogmand *Wilhelm Streitberg*, hvem jeg citerer på min Artikels 8de og 12te Side: »Jeg troer på ingenting av det. Hvad der for Germanerne er meget usikkert, udvides hær til at medomfatte Indogermanerne, efter min Mening uden Ret... De vælger enkelte Efterdømmer, der tildels er helt forfejlede... Exemplerne duer ingenting, så meget des mindre som Ordene indskrænker sig til 2 el. 3 idg. Sprog«... »Deres Udvalg kan karakteriseres således: for enhver, der har Lyst, er det muligt at påvise det omvendte«.

Jeg hævder nu trods den store Sprogmands Avfejning av min Teori, at jeg alligevel har Ret. Lakoniken kommer vi ikke helt udenom.

Lad os nu se på Jafetættens Urlandkort.

Det er ikke Brahmaputra-Typen, som vi dær genfinder.

Indiens Hovedfloder er *Indos* og *Ganges*. Naboland mod Vest er *Persis*, nu Fars. Grænser i Vest til Hovedfloden *Tigris*, »Pil«, og til Hoved-Indvandet *Kaspis*. Armeniens Hovedflod er *Kyros*, av en Rod »løbe«, som vi har i la-

tinsk *curro* og i den østrigske Flod *Cor-corus*, nu Gurk. Landet *Kolchis* har Hovedfloden *Fasis*. Lilleasiens Hovedbjærg *Tauros*, »Tyr«, gentager sig på Halvøen *Tauris* (Krim) og i Østrigs Hohe *Tauern*, hvorefter den gamle Folkestamme Tauriskerne havde Navn. Europas Hovedbjærgkæde er *Alpes*, og dets største Ø *Albion*. Europas længste Floder er *Rha* (Volga) og *Istros*, »fed«. Tysklands tre øvrige Hovedfloder *Albis*, Elbe, *Rhenus*, Rhein og *Moenus*, Main; husk den kendte Skoleremse: »Lech, Main, Maas, Inn (Donau) (Sekundærnavn; har afløst Simplex *Istros*, »fed«), Oder, Rhein«. Kelterfolkets yderste Udpost i Nordhavet var *Thule;* samme Navn bar dets yderste Forpost på Balkanhalvøen. Britanniens største sydlige Øer var *Vectis*, Wight, og *Mona*, Isle of Man, jævnfør dansk *Møn*. Græske episk kendte Hovedstæder eller Hovedområder er: *Argos, Aulis, Chalkis, Delfoi, Doris, Elis, Fokis, Lokris, Patrai, Pylos, Sparta, Thebai.*

I Ægæerhavet og Østmiddelhavet var der ca. 30 Øer med Navne som *Andros, Lemnos, Melos, Naxos*. De første to synes at gentage sig hos Kelterne som *Antros og Limnos*. De tre største var *Kypros, Kreta, Rhodos*. Italiens Hovedflod er *Padus*, Po, og de mest kendte episke Hovedstæder *Roma* og *Alba*.

Tysklands eneste klassisk kendte Helligdomsnavn er *Limis*, der utvivlsomt vil sige den isolerede Stejlhøjde Sobotka, »Sabbatsbjerg« i Slesien.

I Landet fra Elben nordpå overleveres i klassisk Tid et Dusin Stednavne, alle med en eneste Undtagelse Kortetyper. Den eneste Undtagelse er det sammensatte Halvønavn *Scadin-auja*, oldn. *Skán-ey*, dansk *Skåne*, og det er ikke engang ene om Buddet, men må dele Pladsen med Kortetypen *Skandja*.

Scadin-auja var et meget navnkundigt Område, som Urhjem for hele den gottonske Folkegruppe, Gottjod (jfr. min Bog »Vor Folkegruppe Gottjod« V), og overførtes til lappisk Mytologi som *Skadesi-suolo*. Det er derfor ikke umuligt, at Typen »Samsæt med Ø« er lånt fra Kelterne, hos hvem Modellen foreligger fix og færdig: *Mon-apia* – Isle of Man.

Iøvrigt avhjemler vor klassiske Geografi henved 7 Stedkategorier, der alle udtrykkes ved Kortetyper.

Hav: *Cod-*. Lat. Sinus Codanus; Endelsen er latinsk. Bugt: *Lagnus*, »conterminus Cimbris«; vel = Lovns Bredning, grænsende til Himmerboerne. Ø: *Latris*. **Aujŏ*. Forudsættes av Indbyggernavnet Auiones. Halvø: *Skandia*. Næs: *Thastris* (Variant *Charthris*). Bjærg: *Saevo*, optaget i Lappisk som Dødningelandet *Saivo*. Skov: **Harud*. Forudsættes av Indbyggernavnet Harudes. Jfr. tysk *Harz*.

Jeg tør sige, at i Nordens klassiske Urgeografi er Kortetyperne *eneherskende*.

Hærved strejflyses den hidtidige Stednavneforsknings gale Metode på iøjnefaldende Vis. I sit Skrift om de nordiske Fosterlandes Navne opstiller den fremragende svenske Forsker *Adolf Noreen* følgende Aldersforhold. Danmark er Udgangspunktet for det avkortede Folkenavn Daner. Det faktiske Avhjemlingsforhold er: Danmark (Denamearc, Tanmǫrk) omkring 900 hos Alfred den Store, »Orosius«, og på Gorms og Haralds Jelling-

stene. Danoi efter 500 hos Jordanes og Prokopios. Noreen tyder også *Gutones* avhjemlet før 79 hos Plinius, som »Avkortning« av *Gut-þiuda* (»udgydt Folk«), avhjemlet efter 500. Altså hos den »metodiske« Sprogforsker Noreen får vi Tidsforholdet nøjagtig stillet på Hovedet.

Yderligere må vi se på, hvordan Udviklingen historisk tegner sig helt normalt. Den normale Linje er ikke: fra langt Samsæt til Avkortning, men omvendt, fra Kortetype til længere Samsæt. I Massevis udvides f. Ex. nordiske Ønavne ved Tilføjelse av Elementet »Ø«: *Ligh,* endnu stadig kaldt Lyw Land > Liv-ø; *Thund,* således kaldet den Dag idag, > Tun-ø; *Stryn,* således kaldet den Dag idag, > Stryn-ø; Indbyggernavn *Stryn. Lyuthe* > Ly-ø. *Bokæ* > Bog-ø. *Sire* > Sejr-ø. Samsø kan muligvis være samme Navn som gr. *Samos.*

Ved vor Folkegruppe Gottjods Udbredelse iagttager vi yderligere atter og atter, hvordan den markeres ved Navne av Korthornsracen.

Kimbrerne fra Himmerland brød c. 115 f. Kr. ind i Jugoslavien og efterlod dær en Bygd *Kembro,* som endnu kendes hos Byzantineren Prokopios 600 År senere.

En Avdeling Kimbrer og Teutoner, som kaldtes *Tungrer,* grundede 102 før Kr. en Bygd i Belgien, »Bell. Gall.« II, c. 29. De sloges med Cæsar 58 f. Kr. og lever videre den Dag idag i Byen *Tongern,* som i 1953 havde 13 000 Indb.

Jyder og *Sveber* brød c. 70 ind i Gallien. Cæsar jog dem ud, men en Del av dem blev siddende i Rhindalen ved Mainz. Denne brede Dal kaldte de *Vang,* og efter den fik de Navnet *Vangioner.* De grundlagde en By, som de kaldte *Bing,* d. v. s. »Avlukke«, latinsk *Bingium,* det nuværende *Bingen.*

Sveber opholdt sig på den Tid i *Marca,* »Grænseskoven«, lat. Silva Marciana, omkring Main; efter Kristi Fødsel erobrede de Bøhmen, hvor de kaldtes for *Markomanner.* Samme Navn, *Markamenn,* bar senere Indbyggerne i Grænseskoven *Markir* mellem Sverige og Norge.

Marq, d. v. s. »Grænseskov«, hed og hedder det Sted ved den britiske Kanal, hvor de første *saxiske* Landnamsmænd slog sig ned i 300-tallet. Fremspringet ved Kanalsnævringen kaldte de for *Horn,* lat. Portus Hornenus. Samme Navn har tre danske i Søen fremspringende Herreder samt Halvøen *Horne* Land på Fyn, endelig – mærk dette! – Islands Nordpunkt, Kap *Horn.*

Anglernes første Landnamsmænd i Britannien i 500-tallet fjælede sig først i *Mierce,* »Grænseskoven«, som blev Udgangspunkt for Riget *Mercia.* Da *Langbarderne* rykkede ind på Ungarns Sletteland i 400-tallet, kaldte de det for *Feld,* »Slette«.

Norske Nybyggere i Grønlandshavet kaldte Bosættelsen for *Setar,* »Sæder«; senere udvidedes Navnet til Norðsetar.

Når Stednavneforskerne til Dato ikke har kunnet indse disse indlysende Kendsgerninger, er det, fordi de går frem efter Grundsætningen »A benægter Fakta«.

Forresten har Planteforskerne for længe siden erkendt, at de gamle nor-

diske *Trænavne* Eg, Bøg, Asp, Fyr næsten udelukkende er Kortetyper. Men det hører til de av mig nævnte Fakta, som min udmærkede lærde Ven Wilhelm Streitberg så bort fra i 1919.

Quousque tandem!

Eskjær pr. Jebjerg, Sallingland. *Gudmund Schütte.*

En vigtig Iagttagelse har jeg glemt. Ieur. Stammeområder udtrykkes helt normalt ved Simplex med I-Flexion.

Kolchis, Persis (nu Fars), gr. Doris, Fokis, Lokris. Indenfor Gottjod forekommer nok to gamle Samsæt, – Boi-haemum og Teurio-chaim- –, men det er sjældne Undtagelser. Den normale Simplextype sees den Dag idag i de tyske Landsnavne: Angeln, Baiern, Franken, Hessen, Sachsen, Schwaben, Thüringen; Fremmedfolk Böhmen, Kriechen, Polen, Pommern, Preussen, Reussen, Wenden. At Noreen kunde overse dette klart fremtrædende Faktum er forbausende.

Gudmund Schütte.

OM TANDPINE HOS HOLBERG OG HOS MARTIAL

Et Korrektiv til Christopher Maaløes Artikel.

H. C. Broholms Forklaring paa den Tandpine, som Lisbed Pomeranz-Kones ældste Datter led af (Mascarade I, 2. Da. Stud. 1951, S. 116–117), har fundet Bekræftelse i nogle Eksempler hos St. Blicher og Herman Bang, som Johs. Brøndum-Nielsen har fremdraget (Acta Phil. Scand. 1955, S. 80–82). Det synes da, at det eufemistiske Udtryk 'Tandpine' for '(uønsket) Svangerskab' i Holbergs Komedie har været kendt i folkeligt Sprog igennem flere Aarhundreder.

Christopher Maaløe har nu i en lille Artikel (Da. Stud. 1955, S. 119) gjort opmærksom paa, at i et Epigram hos Martial (Liber XI, Epigr. 40) er der ogsaa en Pige, som lider af Tandpine: Da Lupercus skal forklare en Ven, hvorfor han ikke i en hel Maaned har haft Omgang med sin elskede Glycera, siger han det skyldes, at hun har Tandpine (dolere dentes). Maaløe tænker sig da, at Holberg har hentet Eufemismen i 'Mascarade' fra dette Sted hos Martial, en Forfatter han havde et fortroligt Kendskab til. Holbergs flittige Brug af Martial har jeg redegjort for i Bogen *Holberg som Epigrammatiker og Essayist,* 1. Del, *Epigrammatikeren* (1938).

Christopher Maaløe har imidlertid ikke forstaaet Martials Epigram XI, 40, som ingenlunde hentyder til et saa naturligt Fænomen som et Svangerskab. Det drejer sig derimod om den figura Veneris, som Romerne kaldte fellatio. Denne Elskovsvariation – fellare vel irrumare, i. e. penem in os arrigere – er ofte omtalt hos Martial og findes fremstillet paa Vasemalerier (Glossarium eroticum, hrg. von Dr. Gaston Vorberg, Stuttgart 1932; jf. F. C. Forberg, Manuale di erotologia classica, Catania, 1928).

Med Nutidens Kendskab til Oldtidens Sæder bliver der ingen Tvivl til-